

THURSTONE Louis Leon (1887 - 1955)

Americký psycholog, profesor Chicagské univerzity, přední autorita v oboru mentálního měření. Je zakladatelem psychometrie a autorem metody multifaktorové analýzy. Zajímal se o určení tzv. primárních mentálních schopností. Tak izoloval zejména vidění, rychlost vnímání, zběhlost v počítání, paměť, plynulost slov, slovní porozumění a dva nebo tři další faktory, které mají vztah k usuzování. Vycházel z toho, že jde o schopnosti relativně na sobě nezávislé, takže osoba mající jednu schopnost nemusí ještě nezbytně vynikat v jiné. Vyvinul rovněž systém měření temperamentu (Thurstone Temperament Schedule), měřící sedm komponentů: sílu (vigour), impulzivitu (impulsiveness), aktivitu (activity), dominanci (dominance), stabilitu (stability), sociabilitu (sociability) a přemýšlivost (reflectiveness). Pro měření zájmů vypracoval seznam preferencí pro 10 oblastí: fyzikálně - přírodovědnou (physical - scientific), biologicko- přírodovědnou (biological - scientific), matematickou (computational), obchodní (business), administrativní (executive), výchovnou (persuasive), jazykovou (linguistic), humanitní (humanitarian), uměleckou (artistic) a hudební (musical). Obdobně pro výzkum postojů vypracoval test zvaný "Thurstone attitude scale", který zjišťuje souhlas nebo nesouhlas s různými postoji (attitudes), jež každá pokusná osoba hodnotí podle škály od 1 do 11. Výsledné score je určeno mediánem z řady různých stupňů souhlasu u všech zjišťovaných postojů.

TITCHENER Edward Bradford (1867 - 1927)

Americký psycholog, jeden z hlavních představitelů introspektivní psychologie. Narodil se 11. 1. 1867 v Anglii. Studoval v Oxfordu a poté v Lipsku v laboratoři W. Wundta. R. 1893 se přestěhoval do USA a r. 1895 se stal profesorem Cornellova institutu. Byl jedním z redaktorů časopisu "Mind" (Mysl) a od r. 1921 řídil "American Journal of Psychology". Za hlavní metodu psychologie považoval introspekci, neztotožňoval ji však s obyčejným sebezpozorováním, které podléhá podle něho "chybě stimulu" spočívající v tom, že člověk vztahuje k vnější realitě údaje o psychických jevech jako takových, např. o počítání, představách či citech. K sledování těchto jevů v jejich "čisté kultuře" je podle něho třeba speciálně vycvičeného sebezpozorování, popisujícího stavy, jež nemají už žádný vztah k vnějšímu světu. Titchener provedl řadu experimentálních výzkumů v oblasti psychologie počítání, vnímání a myšlení. Z jeho školy v Cornellově univerzitě vyšla řada známých amerických psychologů jako E. Boring, M. Wahburne aj. Zemřel 3. 8. 1927.

Spisy: Experimental Psychology. A Manual of Laboratory Practice, v. 1-2, New York, London 1901-1906. - Lectures on the Elementary Psychology of Feeling and Attention. New York 1908. - Lectures on the Experimental Psychology of the Thought-Processes. New York 1909. - Systematic Psychology: Prolegomena. New York 1929.

TOLLINGEROVÁ Dana (1927)

Česká pedagožka a psycholožka. Narodila se 11. 11. 1927 v Byšicích v rodině rolníka. Studovala na filozofické fakultě Karlovy univerzity psychologii u prof. Doležala a jako aspirantka Moskevské státní univerzity pedagogiku. Působila v letech 1953-60 na Karlově univerzitě, v letech 1960-76 jako vědecká pracovnice Československé akademie věd, pak do r. 1990 jako docentka, profesorka a proděkanka na univerzitě Palackého v Olomouci a od r. 1990 je vědeckou pracovnicí Centra pro studium vysokého školství v Praze. Svou vědeckou kvalifikaci doplňovala

studijními pobyty na Sorbonně, v Ženevě a v Salzburgu. Koncem šedesátých let byla expertkou UNESCO. Od r. 1993 byla redaktorkou odborného časopisu AULA (Revue pro vysokoškolskou a vědní politiku). Dominantním předmětem jejího vědeckého zájmu a aktivity byly zejména otázky programovaného učení a učení vůbec. Její publikační činnost (autorská a spoluautorská) obnáší na 300 prací. Životní krédo, kterým se řídí, je: čestnost, spolehlivost, ochota pomoci.

Ze spisů: Programované učení, Praha 1966. - Programmierung und die Steuerung des Lernens. In: Lehrmaschinen in kybernetischer und pädagogischer Sicht, Stuttgart 1966. - Metody programování, PedF Hradec Králové 1973. - K teorii učebních činností, Praha 1986. - Psychologie osvojování cizího jazyka. In: Hendrich, Didaktika cizích jazyků, Praha 1988. - Zur Frage der psychischen Reserven des menschlichen Lernens. In: Wissenschaftliche Zeitschrift der K. - M. Universität, Leipzig 1988. - Learning Activities and their Perfectioning, UP Olomouc 1992. - K teorii učebních zadač, Moskva 1992. - Problémy inženýrské pedagogiky, Praha 1993.

T O L M A N Edward Chase (1886 - 1959)

Americký psycholog, teoretik nebehaviorismu. Studoval na Massachusettském technologickém institutu a r. 1915 získal doktorát filozofie na Harvardské univerzitě. Od r. 1918 přednášel na Kalifornské univerzitě. Vypracoval systém slučující ideje behaviorismu, celostní psychologie a freudismu. Na rozdíl od přísného behaviorismu J. Watsona dokazoval, že chování zvířat i člověka se neredukuje na jednotky typu "stimulus - reakce", ale pozůstává z celostních aktů, které zahrnují motiv i cíl, rozlišení vlastností věcí a jejich strukturálních vztahů, vytváření a prověřování hypotéz apod. Všechny tyto vnitřní momenty představují "přechodné proměnné", tj. faktory, působící mezi bezprostředními stimuly (vnějšími i vnitřními) a výslednou reakcí. Tolmanovy výzkumy přinesly nový pohled na behavioristický výklad procesu učení. Ukázaly, že cvičení předpokládá vytváření poznávacích struktur a že úlohu posilování může hrát nejen uspokojení potřeby, ale i potvrzení očekávání. Jako klasický behaviorismus i Tolmanův nebehaviorismus ztotožňoval zákonitosti chování zvířat i člověka, nevěnoval pozornost nervovým mechanismům a nehledal kauzální podstatu účelovosti. Tolman zemřel 19. 11. 1959.

Ze spisů: Purposive Behaviour in Animals and Men. New York - London 1932.

T O L S T O J Lev Nikolajevič (1828 - 1910)

Geniální ruský spisovatel a nekonformní pedagog. Narodil se 9. 9. 1828 v Jasně Poljaně v šlechtické rodině. Po nedokončených studiích v Kazani a Petrohradě se jako mladý statkář pokusil bez valného úspěchu zlepšit život svých sedláků. R. 1851 vstoupil do vojenské služby a v téže době začal i psát. R. 1856 opustil armádu a následujícího roku podnikl studijní cestu do západní Evropy. Po návratu hledal znovu řešení vztahu mezi sedlákem (mužikem) a pánem (bárinem). Dospěl k tomu, že je to možné cestou osvěty a vzdělání. Začal tedy pracovat na své jasnopoljanské škole jako učitel a pak znovu odjel na Západ. Ale žádný z tehdejších pedagogů ho nanadchl tak, jako kdysi četba Rousseaua, v jehož duchu začal rozvíjet vlastní pedagogickou aktivitu. R. 1862 vydal všech dvanáct čísel svého pedagogického časopisu "Jasnaja Poljana", kde jako hlavní přispěvatel vyložil své pedagogické názory a popsal vlastní pedagogické zkušenosti. Jeho jasnopoljanská škola měla zcela volnou disciplínu, žáci mohli svobodně přicházet a odcházet a ani během vyučování nebylo jejich chování nijak omezováno. Jediným prostředkem k udržení jejich pozornosti bylo vyvolávání jejich zájmu. Zvláště pozoruhodných výsledků dosahoval Tolstoj ve